

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חזנים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 680

מסכת נדה י"ג-י"ט

בס"ד, י"ג סיון תשע"ב

השבוע בגליון

- חיתוך כפיים עץ מן השולחן לאחר גזיזת ציפורנים, מדוע ולמה
- ביצה קלופה בחג השבועות ובליל הסדר
- המשפט שפוענח על ידי הגר"מ שפירא זצ"ל
- הקפאה והפשרה בשבת

- מדוע הרמב"ם שכב פרקדן בשבוע מקהיר?
- סדר יומו העמוס של הרמב"ם
- טבילה במקווה לשם מה, כולנו טמאים!
- באיזה אופן המקווה מטהר

דבר העורך

8 שבועות

8.
כן, 8.
!!!8

פייטל

פייטל העגלון הפך ברבות השנים לחלק בלתי נפרד משקלוב העיר, שברוסיה הלבנה.

זאת למודעי, כי שקלוב העיר לא עיר רגילה היתה כלל ועיקר. באותם ימים היתה מלאה וגדושה בגדולי תורה, מתמידים גדולים ותלמידי חכמים. בניו של הגאון מוילנא, זכר צדיק לברכה, מספרים בהקדמה לביאור אביהם לשולחן ערוך, כי העיר הודרכה על ידו ונהגה על פיו בכל דבר ועניין הנוגע לדרכי לימוד התורה.

כשם שהכל הכירו את הבית החרב שבמבואות העיר, אשר לפני מאות בשנים לן בו לילה אחד מלך ממלכי אירופה ומצא בו את מותו, כך הכירו את פייטל ואת עגלתו.

וסוסיו היו ישישים באים בימים, הוא והם היו מדדים יחד ברחובות העיר בתורם אחר פרנסה מזדמנת, אולי מאן דהוא אשר דרכו אינו אצה לו ייאות להזמינו לנסיעה קלה, לא רחוקה. הוא וסוסיו כבר אינם מסוגלים לעמוד בתנאי דרך קשים, או בנסיעה ארוכה. מידי עשרים רגע הם נעצרים להפוגה קלה, מתנשפים, לוגמים מעט מים, פייטל משליך להם מעט קש ממרומי כסא העגלון, וממשיכים הלאה.

יודעי דבר מספרים, כי יותר משהיו פייטל וסוסיו-ישישיו מסיעים את אנשי שקלוב, היו אנשי שקלוב מסיעים את פייטל ואת פמלייתו. לא אחת אירע,

דף יד/א ריב"ל לייט אמאן דגני אפרקיד

מדוע הרמב"ם שכב פרקדן בשבוע מקהיר?

בגמרא מבואר האיסור לשכב "פרקדן", וכי רבי יהושע בן לוי הטיל קללה על השוכב "פרקדן". להלכה, "פרקדן" הוא הן השוכב על גבו והן השוכב על פניו, לפי שיש לשכב על הצד בלבד [בפוסקים מבואר, כי איסור חמור הוא לשכב פרקדן, ועל האדם להרגיל את עצמו לשכב על צידו - עיין רמב"ם הלכות דעות פרק ד' הלכה ה'; "שולחן ערוך" א"ח סימן ג' סעיף א', ו"משנה ברורה" סימן רל"ט ס"ק ו']. מדברי הגמרא מוכח, לכאורה, כי איסור שכיבת "פרקדן" כולל גם שכיבה לשם מנוחה ולא רק לשם שינה, שהרי הגמרא שואלת, לשם מה יש צורך באיסור מיוחד לקרוא קריאת שמע פרקדן, הרי איסור זה תקף בכל עת ובכל שעה (עיין "שונה הלכות" סימן רל"ט דין ג', אולם יש להעיר כי מלשון הרמב"ם משמע שהאיסור הוא על שינה).

באגרת שהרמב"ם כתב לרבי שמואל אבן תיבון, הוא מספר לו כי הוא מצוי בסיומו של יום, ו"אני שוכב פרקדן מתוך העייפות". הגאון רבי דוד שפרבר זצ"ל, בעל שו"ת "אפרקסתא דעניא" (ראה אוצר הפוסקים סימן כ"ג אות ט בהערה) מעיר, כי לכאורה, שכיבתו של הרמב"ם פרקדן אינה הולמת את המבואר בגמרא. ברם, שלש הסברים שונים הוא מונה, כדי ליישב את מנהגו של הרמב"ם.

ראשית, יתכן שהרמב"ם שכב על גבו, כאשר הוא מוטה מעט על צידו, ובאופן זה אין כל איסור, כמבואר בגמרא, מלבד הקורא קריאת שמע. כמו כן, אף על פי שמתוך המשא ומתן בגמרא עולה, כי איסור שכיבת פרקדן כולל גם שכיבה לשם מנוחה, מלשון הגמרא ומלשון הרמב"ם ומלשון "שולחן ערוך" עולה, כי האיסור אינו אלא בשכיבה לשם שינה ויתכן ששכיבה בעלמא אינה אסורה. רבני בית מדרשנו העירו, כי כוונת הדברים היא, ששכיבה לשם מנוחה העשויה להפוך לשינה ערבה - אסורה, אך שכיבה קלה תוך כדי עיסוק בדבר מה, אינה אסורה.

סדר יומו העמוס של הרמב"ם: הסברו השלישי של הגר"ד שפרבר זצ"ל מרתק עד למאד. הוא כותב, כי עיון בתוכן איגרתו של הרמב"ם מלמד, כי לא היתה זו שכיבת פרקדן רגילה. אגרת זו נסובה על אודות כוונתו של רבי שמואל אבן תיבון לבקר את הרמב"ם. הרמב"ם השיב לו, כי אף הוא משתוקק לראותו ולפוגשו, אך אין הוא ממליץ לרבי שמואל לסכן את עצמו בדרכים בעבור זאת, שכן, אין לו פנאי כי אם לראות את פניו ותו לא, ולא תהא להם שהות להתבודד ולעסוק בתורה בצוותא. כדי לסבר את אוזנו של רבי שמואל, הרמב"ם כותב לו באגרתו, כי סדר יומו עמוס לעייפה: מדי בוקר עליו לרכב על סוסו לקהיר כשני קילומטר, כדי לבקר את המלך ואת משפחתו ולעסוק ברפואתם וברפואת שרי המלכות. אפילו אם ימצאו כולם בקו הבריאות, ממשיך הרמב"ם, הוא שב לביתו רק לקראת חצות היום, עייף ורעב, ועל פתח ביתו ממתנינים עם רב מאד, יהודים ונכרים, המבקשים למצוא מזור לחוליים. או אז הוא אוכל אכילת ארעי, אכילתו היחידה במשך היום! ועוסק עם החולים עד הלילה ואף מאוחר יותר. במשך זמן זה "אני שוכב פרקדן מתוך העייפות, וכנס הלילה ואני בתכלית החולשה לא אוכל לדבר" (האגרת נדפסה בקובץ תשובות הרמב"ם ואגרותיו, אגרות הרמב"ם עמוד 28, ובשו"ת "פאר הדור" סימן קמ"א).

זעילוי נשמת

הר"ר **חיים הנטר** ז"ל
ב"ר דוד הלוי ז"ל
נלב"ע ט"ו בסיון תשכ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **שיינדל ז'יטניצקי** ע"ה
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע י"ב בסיון ה'תשס"ד
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

ר' **אהוד (אודי) סגל** ז"ל
בן יבדלחט"א ר' מנחם סגל הי"ו
נלב"ע י"ג בסיון תשס"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

תיאור נוגע ללב זה על מסירותו של הרמב"ם לחוליו מלמד, כי הרופא הגדול היה בבחינת חולה וחלוש לגודל התאמצותו, ולאדם חולה, כתב הגר"ד שפרבר זצ"ל, ניתן להקל בשכיבת פרקדן. מעניין לציין עובדה היסטורית מפורסמת, כי כאשר שבת צבי שר"י הפציע כמשיח וכגואל, בעל "טורי זהב" שלח את חתנו לתהות על קנקנו, ולאחר שהלה נוכח כי שבת צבי שוכב פרקדן, פסק ה"ט"ז באחת, הוא אינו משיח! המשיח אינו עובר על דין, גם לא מדרבנן!

דף טו/א למטבל

טבילה במקווה לשם מה, כולנו טמאים!

בדפים אלו לומדים על הגבלות בדיני אישות החלות בסיבת טומאה שמקורה באדם. בתום מקור טומאתם, עליהם לטבול במקווה טהרה, או אז הרי הם שבים להיות כאדם טהור, כפי שטמא מת, טמא שרץ, טמא נבלה ועוד, נדרשים לטבול במקווה טהרה, ואם לא עשו כן טומאתם עליהם. כידוע, כיום כולנו טמאי מת, אחר שבעונותינו חרב בית המקדש, ואין בידינו מי אפר פרה להטהר מטומאת המת. הנידון שנברר במאמר הבא הוא, מאחר שכולנו טמאי מת, מה מועילה טבילה זו או אחרת במקווה, הרי הכל מכירים את המשפט הידוע "טובל ושרץ בידו" (תענית טז/א ועוד), הבא לבטא, כי אדם טמא הטובל במקווה טהרה ואוחז שרץ בידו, אינו עולה מטומאתו. מה תועלת, איפוא, יש בטבילה במקווה טהרה. ובכן, שני דרכים שונות פילסו רבותינו גדולי הדורות להבנת נושא חשוב ויסודי זה, כלהלן.

באיזה אופן המקווה מטהר: הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל ("שערי יושר" פרק ב) מבאר, כי שאלה זו מבוססת על ההנחה, שמקווה הטהרה מחיל על האדם רוח טהרה המסירה את הטומאה, וממילא, אין אפשרות להבין, כיצד יתכן שרוח טהרה תשרה על אדם שעדיין טומאה מסויימת עליו. ברם, האמת היא, כי המקווה פועל על ידי הסרת דיני טומאה כפי הניתן. כלומר, די בכך שדין טומאה אחד יסור מעם הטמא, כדי שהטבילה תועיל לו ותחשב כטבילה טהרה. לפיכך, דווקא טמא שרץ הטובל ושרץ בידו, לא עלתה לו טבילה, מפני שהוא ייצא מן המקווה בדיוק כפי שנכנס אליו - טמא שרץ, מה טעם, איפוא, לטהרו מטומאת השרץ הראשון, אם בלאו הכי ייטמא מיד מן השרץ השני. לא כן, בטבילת טמאי מסכת זו, הרי עליהם להשיל מעצמם דיני טומאה ייחודיים להם, אשר אינם נוהגים בטמא מת, ולפיכך, אף על פי שטמאי מת אנו, הטבילה מועילה ויש לה תוקף. קיימת גישה שונה לחלוטין לנושא זה, ולפיה, גם אם נפרש כי "טובל ושרץ בידו" אינו עולה מטומאתו כלל, והוא נותר טמא מת, עדיין ניתן להבין מדוע טמאי מסכת זו טובלים לטהרתם, שכן, לא הרי דינם כדין יתר הטמאים. בתחילת המסכת הבאנו את שיטתו הייחודית של בעל "נודע ביהודה" זצ"ל, אשר סובר כי ההגבלות בדיני אישות אינן נוגעות לדיני טומאה כלל, אלא התורה קבעה, כי המקרה אשר גרם לכך שחלה טומאה האוסרת על נגיעה ב'קודש', הוא גם המחיל את ההגבלות הללו, אך לא מפני דיני טומאה, אלא כדין שאר איסורי התורה ("שב שמעתא" שער א פרק י"ד, ועיין שו"ת "נודע ביהודה" תניינא י"ד סימן ק"כ). מעתה, תורתנו הקדושה קבעה, כי כדי להסיר הגבלות אלו יש לטבול במקווה טהרה, אך הן אינן טומאה, וממילא אין כל עילה להשוות ביניהן לבין המקרה של "טובל ושרץ בידו" (ועיין בספר "שיח השדה" מהגר"ח קנייבסקי שליט"א, ליקוטים סימן י"א).

דף יז/א ולא אמרן אלא דלא גז מידי בתרייהו

חיתוך כפיס עץ מן השולחן לאחר גזיזת ציפורנים, מדוע ולמה

מנהגים רבים ושונים יש בשעת גזיזת הציפורניים ולאחריהם. אחד המנהגים שרווח בעבר בתפוצות ישראל היה לנסר כפיס עץ זעיר מלוח השולחן לאחר סיום גזיזת הציפורניים. על מה ולמה - במאמר שלפנינו.

יש מן האחרונים (ראה "שמירת הגוף והנפש" סימן ס"ח אות י"ט) המביאים את הגמרא כמקור למנהג זה. הגמרא מפליגה בסכנה העלולה להגרם על ידי השלכת ציפורניים גזוזות למדרוך כף רגל - שהמעוברות עלולות להנזק מכך ביותר - תוך כדי שהיא מציינת, כי הדברים אינם אמורים אלא כאשר הציפורניים ניטלו במספריים; ציפורני הידיים והרגליים ניטלו באותו יום; ובעל המספרים לא חותך בהם דבר מה לאחר מכן. בספר "מטעמים" (ערך ציפורניים אות א) כותב, כי מקורו של מנהג חיתוך כפיס עץ מן השולחן דווקא, הוא ברש"י ישן. בנביא ירמיה (יז/א) נאמר, "בצפורן שמיר חרושה על לוח לבם ולקרנות מזבחתיכם". רש"י כותב: "ואחר שחתך ציפורניו יחתוך מעט מלוח השולחן הדומה למזבח מארבע קרנות השולחן" (הובא בספר "שמירת הגוף והנפש" סימן ס"ח אות י"ט, בשם סידור לקוטי צבי). בספר "מטה אפרים" (סימן תר"ו סעיף ח' בהג"ה) העיר, כי אין ראוי לחתוך מן השולחן הדומה למזבח, אך יש לחתוך דבר כל שהוא. לעומת זאת, החיד"א ("מחזיק ברכה" הובאו דבריו ב"שערי תשובה" הלכות שבת ס"ס רנ"א) מבטל מנהג זה, "ומה שנוהגין לחתוך איזה דבר אחר נטילת הציפורניים, אין לחוש לזה". דבריו של החיד"א נובעים מהמשך הגמרא המבטלת את הדברים ואומרת, "ולא היא, לכולא מילתא חיישינן", היינו: מה שנאמר, שהסכנה אינה אלא בציפורניים שניטלו במספריים, ודווקא כאשר ציפורני הידיים והרגליים ניטלו באותו יום, וכאשר בעל המספרים חותך בהם דבר מה נוסף הסכנה בטלה - אינו נכון. מעתה, בלתי מובן כלל כיצד השתרש בעם ישראל מנהג שאין בו ממש.

כי עצמותיהם החרוקות של בעלי החיים איחרו להגיב להוראותיו הרפויות של האוחז במושכות, והתוצאה היתה בלתי נמנעת. הדרדרות לשולי הדרך, או שקיעה בביצת בוץ סמיכה, לא היו אירוע נדיר עבור פייטל וסוסי. לא פלא, איפוא, שפייטל, עגלתו החבוטה וסוסי הלאים, היו מוכרים לכל אנשי העיר.

ויהי היום, נפל דבר בשקלוב. **סוסי** של פייטל נראו משוטטים בחצר ביתו בחוסר מעש, העגלה הנושנה חנתה בפאתי החצר, ופייטל איננו. שעות הבוקר חלפו, תנועת הסוחרים פינתה את מקומה לתינוקות של בית רבן, והללו כמו גם הללו הביעו את תמיהתם, פייטל איהו? **כעבור** זמן מה פשטה השמועה, פייטל נטש את סוסיו, זנח את עגלתו. שנתיים ימים חלפו עד שפייטל שב וטיפס על עגלתו וחדר להנהיג את סוסיו. מה אירע? מדוע פייטל נטש את סוסיו, ומה הסיבה שלבסוף הוא חזר אליהם כאילו מאום לא אירע? הסכיתו ושמעו.

בבקר של יום היה פייטל נוהג להצטופף עם יתר חבריו העגלונים בבית המרזח המקומי, לשתית מעט יי"ש לפני תחילת העבודה המפרכת. פייטל נהג להקדים לבוא. בודד היה יושב על הספסל שליד התנור, מחךך את כפות ידיו זו בזו ולוגם טיפין טיפין מן היי"ש שהגיש לו רעו הטוב, בעל המקום. **בזה** אחר זה היו נכנסים חבריו, איש איש וסיפוריו, איש איש ומנהגיו. זה שתה כוסית, אחר הגיר אל גרונו כוס עצמת מימדים, וגם זה, היה אומר, רק בשביל ההתחלה. בין לגימה ללגימה, היתה מתפתחת שיחה מרתקת בין העגלונים. זה אומר בכה, אחרים דוחים את דבריו בתקיפות, עגלונים נוספים מתערבים, ופעמים רבות החבורה היתה מתפזרת ללא הכרעה וללא הסכמה.

אותו יום, אירע לפייטל דבר מה מחרד, אשר מחמתו הוא נטש את עבודתו לשנתיים ימים. כדרכם בכל יום, התכנסו העגלונים והחלו משוחחים ביניהם. אם חשבתם כי עגלונים שקלוב נהגו להתווכח על גודל צירי העגלה, או על סוג המספוא הזול ביותר, טעיתם טעות חמורה. **בתחילת** היום, היו יהודים יקרים מפז אלו, מתווכחים בסוגיות שבתלמוד! כך גם אירע באותו יום... **ואם** העוף יוכשר על ידי מחשבה לקבל טומאה... **אבל** טומאת בית הבלעיה... הלא... **ברם,** מה שסופו לטמא טומאה חמורה... **אין** זה פשוט כל כך; הראב"ד משיג על הרמב"ם... **הכל** השתתפו בשיחה בעירונית.

בשלב מסוים, פייטל חיווה את דעתו על השאלה הנדונה, אך מיד העירו לו, כי דבריו נסתרים ממשנה מפורשת בסדר טהרות! **נזדעזע** פייטל העגלון עד עמקי נשמתו ותסער רוחו. מה לו עגלתו וסוסיו, לשם מה לו מושכות, אם הוא שוכח משנה מפורשת!!! משנה מפורשת, פייטל, ראה לאן הדרדרת, יסר את עצמו בשוטים. **בו** ברגע, פייטל נטש את עבודת העגלונות, ובמשך שנתיים היה ספון בין כתלי בית המדרש בשקלוב, חזר ושינן את משניות סדר טהרות, עד שחזר וידען על בורין.

כעת, לאחר שנתיים, הוא חש רגוע ושליו, באפשרותו לשוב אל עבודתו, לחזור ולהסב עם רעיו העגלונים, אחר שהתעלה אל מדרגתם. גם הוא יודע את כל סדר טהרות על פה! **את** המעשה המופלא סיפר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זכר צדיק לברכה, וברבות הימים, בנו, הגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א, שב וסיפר את המעשה בהספידו את אביו: "כה היה אומר אבא - שומעים אתם? לא לדעת משנה!!! אין אסון מזה!". **יהודי** יקר ואהוב. **הצטורך** עוד היום לשיעור הדף היומי. עוד משנה, עוד דף גמרא. הרווה את נשמתך בטל החיים, ואך טוב ואושר ישכנו באהלך. טלפן עכשיו למוקד מאורות הדף היומי 03-5775333.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 3446 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף יג/א איבערעית אימא בעיתותא דליליא ודאיגרא

יראת שמים -

מזור נגד תאות אסורות

בגמרא נאמר, שהעומד בלילה על גג, מרוב פחדו אינו עשוי להגיע לידי הרהורים אסורים. **ברוח** הדברים כותב ה"בית הלוי" בספרו ("בית הלוי" על התורה, יתרו), כי טבע הוא באדם שיראה ופחד מעבירים תאוות וחמדות. לא יוכל האדם לתרץ עצמו לפני הקב"ה כי היצר הרע התגבר עליו; שאלו היתה בו מעט יראת שמים, לא היה מתאוה כלל... **"מה** ה' שואל מעמך? כי אם ליראה" (דברים). במעט יראה - כבר היית משיג הכל...

הגאון רבי בצלאל שטרן זצ"ל, רבה של וינא (ש"ת "בצל החכמה" חלק ג' סימן נ"ד), מפרש את הגמרא באופן הבא, כדי להסביר את מנהג ישראל. תחילה הגמרא מביאה את דברי רבי שמעון בר יוחאי, כי הנוטל את ציפורניו וזורקן מתחייב בנפשו ודמו בראשו. לאחר מכן היא מונה את האופנים הנזכרים אשר בהם אין נשקפת כל סכנה מציפורניים נטולות, ולאחר מכן, כאשר היא חוזרת בה ואומרת ש"לכולא מילתא חיישינן", היא אינה מחזירה את רמת הסכנה לדרגתה החמורה - מתחייב בדמו ובנפשו, אלא הסכנה היא ברמת חשש - לכולא מילתא חיישינן. זו הסיבה, שהתפשט מנהג קציצת כפיים העץ, כדי להפחית את הסכנה מהתחייבות בנפש, לחשש מועט ופחות מזה (ועיין בספר "שמירת הגוף והנפש" שם, ע"ד התמיהה על דברי "ערוך השולחן" סימן ר"ס סימן ס"ו).

מעניין לציין, כי בספר "דרכי חיים ושלוש" (סימן שנג') כתב, שניסור כפיים העץ הקטן אינו נעשה על ידי הסכין שבו הציפורניים ניטלו, אלא באמצעות הציפורן החתוכה...

רבינו "חפץ חיים" זצ"ל, אינו מביא להלכה את המנהגים הללו להצלה מן הסכנה העלולה להגרם מן הציפורניים הגוזזות, ברם, הוא מזכיר ("משנה ברורה" סימן ר"ס ס"ק ו') את דברי הגמרא במסכת מועד קטן (יח/א), כי הציפורן הגוזזה מזיקה כאשר דורכים עליה במקום שבו הושלכה לראשונה לאחר גזיזתה, אך אם הוזזה ממקומה, שוב אינה מזיקה. לפיכך, כתב "משנה ברורה", כי הגוזז את ציפורניו במקום שיש בו חשש כי אלו שתדרכנה עליו תבאנה לידי סכנה, יטאטא את המקום ובכך יזיז את הציפורניים הגוזזות שנפלו, ויש שכתבו כי יטאטא את כל החדר, מפני שהסכנה חולפת אך ורק כאשר הן מוצאות מן החדר לחלוטין. ראוי לחתום מאמר זה בדברי "ערוך השולחן" (שם): "וכל דברי חז"ל נאמנו מאד, והמה עניינים סגוליים שנעלמה מטבע השכל".

דף יז/א האוכל שום קלוף... וביצה קלופה

ביצה קלופה בחג השבועות ובליל הסדר

בגמרא מבואר כי אין לאכול שום, בצל או ביצה קלופים שעבר עליהם הלילה, מפני הסכנה. כיום, רבים נזהרים גם שלא לאכול צנון קלוף שחלף עליו לילה, אך רוב ספרי הפוסקים אינם מזכירים זאת, ויש שכתבו, כי אין לו כל מקור (ש"ת "קב זהב" סימן י"ד). על הפרטים השונים הנוגעים לאיסור זה, הפוסקים דנו בהרחבה, כגון, הביצה הלזו מבושלת היא או חיה; האם לא כהה תקפה של הסכנה גם בימינו? על כך ועוד במאמר הבא.

המשפט שפוענח על ידי הגר"מ שפירא זצ"ל: משפט בלתי מובן בהגות מרדכי לשבת (פרק המוציא י"ן), פוענח להפליא בידי הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל ומייסד הדף היומי. בהגות המרדכי נאמר בשם המהר"ם מרוטנבורג: "ומביצה קלופה, ששאלתם אותי אמאי לא חיישינן לרוח רעה, יפה כתבתם, דדילמא לא שכיח בינינו, אי נמי כתבי הקודש שעליהן מצילין" - בדבר מה ששאלת על ביצה קלופה, בימינו אין לחשוש מאכילת ביצה קלופה מפני שהסכנה אינה שכיחה, וכמו כן "כתבי הקודש שעליהן מצילין". דברים חסרי פשר.

כתיבת פסוק על ביצה קשה: הגר"מ שפירא זצ"ל (בהסכמתו לספר "שלחן ח"י") פענח את הדברים בפשטות: "רוקח" כותב (הלכות שבועות סימן רצ"ו), כי "מנהג אבותינו" ללמוד ביום חג השבועות עם הילדים הקטנים, ובתוך הלימוד נוהגים להביא בפניהם ביצה קלופה ומבושלת, ועליה כתוב הפסוק "ויאמר אלי בן אדם", הרב קורא את הפסוק תיבה אחר תיבה והינוקא מחרה מחזיק אחריו, ולאחר מכן הוא אוכל את הביצה.

כמובן, כי כתיבת הפסוק על הביצה נעשתה לפני החג, וממילא גם בישול הביצה, שהרי אין אפשרות לכתוב על ביצה רכה ולבשלה. נמצא שהזאטוט נגס בביצה קלופה שחלף עליה לילה שלם! לפיכך, שאל נשאל רבי אלעזר מגרמייזא, בעל "רוקח", מדוע אין חוששים לדברי הגמרא. על כך הוא השיב, כי יתכן שבימינו אין לחשוש לרוח רעה זו, וכמו כן, יתכן שכתבי הקודש, היינו: הפסוק אשר נכתב על הביצה, מגינים ומצילים מפני רוח רעה...

אם אכן נכון ויציב פירושו של רבי מאיר שפירא זצ"ל, הרי זו הוכחה ברורה לכך שהביצה המדוברת בגמרא מבושלת היא, שהרי על ביצה חיה אין אפשרות לכתוב מאומה ("שמירת הגוף והנפש" סימן ג' הערה ו').

תירוצו הראשון של המהר"ם מרוטנבורג, כי יתכן שבזמנינו אין חשש סכנה, משמש פוסקים רבים כדי להתיר אכילת ביצה קלופה בצירוף עם היתרים נוספים, כביטול ברוב וכדומה. סביב תירוצו זה התפתח משא ומתן מעניין, אם לשונו "ודלמא" - אולי, היא משום שהוא מסופק במהימנותו של יישוב זה, או שמא לא כתב כן אלא בלשון ענווה (ש"ת מהרש"ם חלק ד' סימן קמ"ח וש"ת "הר צבי" יו"ד סימן ע"ד ועוד). למעשה, רבים מרבותינו האחרונים נקטו להחמיר בדבר (עיין "שמירת הגוף והנפש" שם הערה א').

ביצה קלופה לארוחת ערב ולארוחת בוקר - אפשרי: האדמו"ר מצאנז זצ"ל, בעל ש"ת "דברי יציב" (יו"ד סימן ל"א), חוקר: לילה זה שצריך לחלוף על ביצה קלופה כדי שלא תאכל - מה הוא. האם ביצה שקולפה לפני עלות השחר, נחשבת כביצה שעבר עליה לילה, או שמא דווקא ביצה שקולפה לפני חצות הלילה. למעשה הוא מצדד, כי אך ורק ביצה שקולפה לפני תחילת הלילה ונותרה כן כל הלילה, היא זו המדוברת בגמרא, ובביצה זו קיימת הקפיצא שלא לאוכלה. היוצא מן הדברים, כי ביצה שקולפה בשעת ארוחת ערב, מותרת באכילה למחרת, שהרי קולפה לאחר רדת הליל (וראה "שמירת הגוף והנפש" שם אות ב').

לעילוי נשמת

מרת **מרים קסטנר** ע"ה

ב"ר ישראל יהודה ליטש רוזנבאום הי"ד

נלב"ע ט"ו בסיון תשס"ז **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בעלה ידידנו

הר"ר **אברהם יוסף קסטנר** שיחי' - ירושלים

לעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל

בן ר' יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ט"ז בסיון תשנ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **שמשון**

אברהם יהודה ומשפ' שיחי

לעילוי נשמת

מרת **חנה גוטווקס** ע"ה

ב"ר ישראל עמנואל ז"ל נלב"ע ט"ו בסיון תשנ"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה וכלתה הר"ר **יוסף גוטווקס** חוג'

מרת **גניה** ומשפ' שיחי - אנגלוד ניו גרסי

לעילוי נשמת

ר' **פנחס רוזנפלד** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע י"ב בסיון תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו וכלתו

הר"ר **נחמן והניה רוזנפלד** שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים שלמה גוטסגנדה** ז"ל

ב"ר ישראל שאול ז"ל נלב"ע י"ד בסיון תשנ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י נכדו ידידנו

הר"ר **שאול חסדיאל** ומשפ' שיחי - ב"ב

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **מרדכי שמואל טלר** ז"ל

ב"ר צבי מנחם ז"ל נלב"ע ט"ו בסיון תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחי

דף יז/א שלג אינו לא אוכל ולא משקה

הקפאה והפשרה בשבת

שלג, קרח, ברד, גליד וכפור, אינם נחשבים לא אוכל ולא משקה.

הלכה זו שנאמרה בגמרא בנוגע לטומאת אוכלים, שאלו אינם מקבלים טומאה, מהווה יסוד להלכה מעשית בימינו אנו, אף על פי שאיננו נוהגים בדיני טהרה, שהרי טמאי מתים אנו, כולנו. במסכת שבת (נא/ב) נאמר, כי בשבת אין לרסק את השלג ואת הברד. בטעמו של דין זה נאמרו הסברים ופירושים שונים. בעל ספר "תרומה" מצוטט על ידי הראשונים (הרמב"ן והר"ן שם, אך יש מן הראשונים שפירשו את דבריו באופן אחר), כי אין לרסקם בשבת מפני איסור 'נולד', היינו: המים הנוצרים מן השלג ומן הברד, נולדו כיש מאין, והם אסורים בשבת מדין 'מוקצה', ככל הדברים שנוצרו בשבת ואשר אסורים משום סיבה זו. אם אכן השלג היה נחשב משקה, לא היתה כל עילה להחשיב את המים המופשרים ממנו כיצירה חדשה, שהרי בהיותו שלג היה 'משקה', וכעת בהופכם למים הם 'משקה', אין זאת, אלא שהכרעתו מבוססת על הגמרא בה מבואר, כי השלג אינו 'משקה' ואינו 'מאכל' (עיין "אורחות שבת", עמוד ר"ה).

כאשר נבקש לבחון אם בשבת מותר להשתמש בקרח שנמס מאליו, נמצא, כי לפי שיטת בעל התרומה הדבר אסור, שהרי מימיו נולדו בשבת והם מוקצה. אף על פי שלפירושים של ראשונים אחרים בסוגיה במסכת שבת, הדבר מותר, כתב הרמ"א (או"ח סימן ש"ח סעיף ט"ז) כי נהגו להחמיר בדבריו, ורק במקום הצורך ניתן לסמוך על המקילים.

הגאון מטשעבין זצ"ל טוען, כי מחלוקתם היא לגבי קרח שהפך למים, אך הכל יודו כי מים שהפכו לקרח אסורים. זאת, מאחר שסיבת ההיתר לדעתם להשתמש בשבת בשלג שהופשר, נעוצה בכך שעוד טרם ההפשרה בעל הקרח חושב עליו כעל 'משקה', וממילא נחשב הדבר שלא באה יצירה חדשה לעולם. סברה זו ניתנת להאמר אך ורק לגבי קרח ולא לגבי מים העומדים לקפוא, שכן, ניתן להבין כי קרח העומד להפשיר נחשב 'משקה' על שם ייעודו ועתידו הקרוב. ברם, כאשר מקפיאים מים, הרי מטרת ההקפאה היא להפכו ממים, ממשקה, לדבר שאינו משקה, היתכן לומר כי גם בשעה זו שנקפיאנו נחשיבו כ'משקה' בעוד פעולת ההקפאה מורה להיפך? (שו"ת "דובב מישרים" חלק א' סימן נ"ה, ועיין "שמירת שבת כהלכתה" חלק א' פרק י' הערה י"ד טעמי הגרש"ז אורבך להתיר "נולד" כזה).

כך או כך, אומר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, הן לדעת הסוברים כי קרח אינו משקה והן לדעת הסוברים כי קרח משקה הוא, הכל יודו כי חלב קפוא נחשב משקה, שכן, החלב הוא משקה חשוב וכל ייעודו הוא לשתייה בתור נוזל ולא בעודו קפוא, לפיכך, גם בעודו קרח הוא נחשב 'משקה' שלכך נוצרת. שונה הדבר לגבי מים, אשר לגביהם קיימת מחלוקת, מפני שפעמים שהם עומדים לשימוש בתור קרח, וממילא, אין סיבה להחשיבם כ'משקה' גם בשעה שאין אפשרות לשתות אותם ('שמירת שבת כהלכתה' פרק י' הלכה ה' ובהערה ט"ו).

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת נדה • דף י"ב • שבת קדש י"ב בסיון

סודני

הגמרא מביאה משא ומתן הלכתי בין רבא לרב פפא, במהלכו קרא רבא לרב פפא: "סודני". מה פרושו של שם זה, ומדוע הוא כנה אותו כך? ובכן, ישנם פרושים אחרים. רש"י מסביר ש"סודני" הוא כנוי של תלמיד חכם, והוא מכנה כך על שם הפסוק (תהלים, פרק כ"ה, פסוק י"ד): "סוד ה' ליראיו", מלשון סוד. במסכת ברכות מסביר רש"י פרוש שונה: רב פפא היה מוכר שֶׁכָּר לַפְּרִנְסָתוֹ, ומקום יצור השֶׁכָּר נקרא "סודנא", ומי שֶׁמְכַר שֶׁכָּר נקרא "סודני". ומדוע יצור שֶׁכָּר מְכַנָּה "סודנא"? זאת מסבירה הגמרא במסכת "פסחים" (דף ק"ג, עמוד א'), ש"סודנא" מלשון סוד נָאָה. ומהו הסוד הנָאָה? שמי שֶׁעוֹסֵק בְּשֶׁכָּר תְּמָרִים מִתְעַשֵּׂר וְיִכּוֹל לַחֲלֹק צְדָקָה וְלַעֲשׂוֹת גְּמִילוּת חֲסָדִים.

למנוי גליון לילדים חייג: **1700-500-151**
חודש היכרות חינם

הכנס

למגידי השיעורים

התכנית החדשה "לומדים בשלמות"

מלגת הצטרפות למגידי שיעורים - 1,000 ₪

לפרטים: 03-7659632